

SZENTEK ÉLETE

Jacobus Voragine

Legenda Aurea

*Helikon Kiadó 1990
(Harmónia Mundi szerk.:
Vízkelety András)*

A letisztuló könyvpiacon kezdenek helyet kapni az értékes könyvek, igaz kissé borsos áron. A Helikon Kiadó mindig is drága és szép kiállítású könyveiről volt híres, ezen hírért öregbíti 1990-ben indult sorozata, a Harmonia Mundi (szerkesztője Vízkelety András). Olyan kötetek kiadását kezdte meg, amelyek eddig csak latinul, vagy valamilyen más nyelven voltak elérhetők, de hozzátartoznak az egyetemes európai gondolkodáshoz. A sorozat eddig megjelent darabjai Aquinói Szent Tamás: A létezőről és a lényegről, valamint Assisi Szent Ferenc Perugiai legendája. A tervezett kötetek is figyelemreméltóak, Cusanus, Albertus Magnus egy-egy műve szerepel a tervek között.

A hasznos sorozat legújabb darabja Jacobus de Voragine Legenda Aurea-ja, Magyarországon és Európában a középkor és a kora újkor egyik legkedveltebb olvasmánya, ahogyan azt Szerb Antal szépen megfogalmazta: „Évszázadokon át tartó népszerűségét annak köszönheti, hogy a nép ízlésének megfelelően, természetes naivitással és üdeséggel a népmesék egyszerűségében költői eszközeivel meséli el a szebbnél szebb, váratlanul váratlanabb csodákat, amelyekkel Isten a régebbi századokban hatalmát és szentjei iránt érzett mennyei jóindulatát kimutatta.” Bizonyítja ezt, hogy több, mint tíz kódexünk őriz legendákat ebből a gyűjteményből,¹ valamint a magyarországi kódexek egyik legszebbike az Anjou Legendárium is a Legenda Aurea nyomán született. Európában számtalan kézírata ismeretes, sőt a könyvnyomtatás felta-

lálása után egy ideig népszerűbb volt, mint a Biblia, mert már igen korán nagyon sok nemzet lefordította anyanyelvére teljes szövegét. A későbbiekben egyre inkább feledésbe merült, a latin nyelv használatának beszűkülésével ismertsége is megkopott. 1942-ben W. Petrolay Margit fordított néhány legendarészletet a gyűjteményből, valamint egy rövidke fejezetet a Longobardok Históriaijából.² Ezért e mostani kötet tekinthető az eddigi legteljesebb magyar kiadásnak. A teljes magyar fordításra azonban továbbra is még várnunk kell.

Az egyetemi hallgatók, nyelvészek, művészettörténészek, szakemberek, de a középkor iránt érdeklődők is egyaránt haszonnal forgathatják az „üdvözlés enciklopédiáját”, hiszen egy megismerni kívánt korhoz annak kedvelt olvasmányán keresztül is közelebb juthatunk.

Jelen esetben a skolasztikus filozófiához kerül közelebb az olvasó, amely oly sokáig meghatározta az emberiség gondolkodását. Szt. Ágoston négy szakaszra osztotta az emberiség történetét: ószövetségi idő (teremtéstől Krisztusig), Krisztus kora, Krisztustól az utolsó ítéletig, valamint az utolsó ítélet. A középkor emberét az utolsó ítélet foglalkoztatta a leginkább, így nem véletlen, hogy „a konkrét világnak kevés figyelmet szentel. A szentek egyénisége majdnem teljesen eltűnik. Minden alárendelődik a szentség leírásának, amely igazolja a vallásos tiszteletet, s mintegy utat mutat az üdvösség eléréséhez.” (318. old.) Ugyancsak a skolasztika szabályait lehet meglelni, ha a gyűjteményre, mint művészeti alkotásra tekintünk. A művészi alkotás három legfőbb ismérve jelen van Jacobus de Voragine munkájában. Szt. Tamás szerint ezek a „claritas”, az „integritas” és a „consonantia”. A világos megfogalmazás az egyik kulcsa a legendagyűjtemény népszerűségének; a teljességre való törekvés az előmunkálatokban jelentkezik,

hiszen megpróbál egy hiteles szöveget tární az olvasó elé, az összes elérhető forrás figyelembevételével úgy, hogy a mendemondák, a nem kanonizált csodák csak érintőlegesen, kritikával kerülnek bele, mint ahogy Voragine Antiochiai Szent Margit élettörténeténél írja „Máshol azt olvassuk, hogy a sárkány elnyelte volna, meg hogy szétpukkant, véleményünk szerint nem hiteles, hanem csupán szófia beszéd.”(47. old.). Az összhang nem a kronológiában (bár nála ez adja a sorrendet) és a kauzális összefüggésekben jelentkezik, hanem a szentség erejét sugalló csodák azok, amelyek megteremtik az egységet.

Az új, magyar fordítás célul tűzte ki magának, hogy egy olyan szöveget adjon az olvasó kezébe, amely a legközelebb áll az eredeti szöveghez, de mégis napjaink köznyelvét „beszéli”. Így a fordításban is jelentkeznek azok a stílusbeli különbségek, amelyek már magánál Jacobusnál is fellelhetőek, valamint a helyenként értelemzavarónak tűnő időegyeztetési hibák. Mindezek ellenére mindvégig könnyen olvasható, élvezetes olvasmány marad. A Legenda Aurea említett korábbi hazai kiadásának sok hiányossága volt, de talán a legszembetűnőbb, hogy a bibliai helyek nehezen, vagy egyáltalán nem visszakereshetőek. Az új kötet nagy érdeme, hogy a Káldi-féle Biblia szövegére építve azokat a locusokat is megke-reste, feloldotta és kiemelte, amelyek csak jelzésszerűen szerepeltek.³

Nem volt szerencsés az egyes városok és országok neveit a ma használatosra átírní, mint pl: Hybernia – Írország, Marsilia – Marseilles, ezek idegennek hatnak a régi történetekben. Hasznosabb lett volna

meghagyní az eredeti helyneveket és egy mutatóban megadni mai megfelelőjüket.

A könyv képanyaga – 39 db. színes tábla – Wehli Tünde gondos válogatását dicséri, aki ahol csak tehetette, magyar vonatkozású ikonográfiai emlékekkel illusztrálta a kötetet.

A Legenda Aurea ezen kiadása úgy tűnik, hogy eléri a maga elé kitűzött célt, sőt részben még a mediavisták számára is forrásul szolgál, hiszen az eredeti latin szövegnek sincs még kritikai kiadása.⁴ A munkaközösség, nyolcan fordították a szöveget, dicséretes munkát végzett. Sikerült egy nagyon hiányzó munkát a középkori kultúra iránt érdeklődő széles olvasóközönség kezébe adni.

Dávid Tamás

Jegyzetek

1. A magyar nyelvű kódexeinkben szereplő Legenda Aurea fordítások illetve az idézett kódexek jegyzéke a 329. oldalon található. A középkori legendáinkra gyakorolt hatásához: Horváth Cyrill: Középkori legendáink és a Legenda Aurea Bp. 1911.
2. Officina Nyomda és Kiadó Vállalat; A kötetet változatlan formában Junior Kontinens Kiadó 1990-ben újra kiadta.
3. 1942: Mária Magdolna legendája: „És erre a háromságra vonatkozik, amit a mi Urunk mondott volt: Mária a jobbik részt választotta, amely el sem is vétetik tőle” (Lk. 10,42)
1990: „E háromság értendő azon, amit az Úr mondott: „Mária a legjobb részt választotta, mely nem vétetik el tőle” (Lk 10,42)
4. A fordítás Jacobus Voragine „Legenda aurea, vulgo historia Lombardica” ad optimorum librorum fidem recensuit Dr. Th. Graesse, Vratislaviae 1890 kiadás alapján készült.